

Česká republika 2030

Kulatý stůl k oblasti č. 5 - Udržitelné ekosystémy

Téma: Krajina

Facilitátor: František Havlín (Agora CE)

1. Shrnutí tématu

Chybí ucelená vize krajiny, což je mimo jiné způsobeno absencí krajinného plánování. Stále se zhoršuje trend fragmentace krajiny především v důsledku infrastrukturních a průmyslových staveb, zároveň dochází ale i k negativnímu trendu unifikace krajiny (suburbanizace atd.). Veřejnost obecně nevnímá hodnotu krajiny jako takovou a jsou vnímány pouze partikulární prvky. Krajina ztrácí schopnost plnit své funkce, nejmarkantnější je to ve vodohospodářství, kdy dochází k odvodnění krajiny, která tím ztrácí schopnost ochlazování a zároveň nevytváří prostor pro diverzitu. Je potřeba osvětová činnost a synchronizované mezirezortní plánování.

2. Worldcafe

Otázka pro worldcafe:

Jaké očekáváte nejvýznamnější **trendy ve změnách krajiny** v ČR do roku 2030?

Popis průběhu:

První skupina se obává trvalého trendu fragmentace a unifikace krajiny, které jsou způsobeny především ekonomickými faktory. K tomu, aby se tyto trendy zastavily a ekologické funkce krajiny se opět zlepšily, je zapotřebí změnit přístup veřejnosti ve vnímání hodnot krajiny a tlaku veřejnosti na kvalitní hospodaření v krajině. Negativně se mimo jiné projevuje ústup živočišné výroby, který ovlivňuje koloběh uhlíku a živin.

Druhá skupina navázala na problém fragmentace krajiny, který je doprovázen nárůstem zastavěné krajiny na úkor zemědělské půdy. Krajina je příliš vnímána z hlediska potřeb jednotlivců a nikoliv jako hodnotný celek. Soukromé vlastnictví má zde absolutní právo před veřejným zájmem. Člověk se tak vyčleňuje z ekosystému.

Třetí skupina se také věnovala fragmentaci a eskalující unifikaci krajiny. Soustředila se na vodní prvky a koloběh vody v krajině, který zajišťuje chladicí systém. Téma vody ovšem rezonovalo ve všech třech skupinách. Důležité pro hospodaření v krajině jsou místní vazby, tedy pocit sounáležitosti s místem, ve kterém hospodařím. Není to nutně vázáno na vlastníky půdy. Negativním trendem je také suburbanizace a s tím spojený úbytek zemědělské půdy.

Témata (clustery):

Projekt „Systém dlouhodobých priorit udržitelného rozvoje ve státní správě“, reg. č.: CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_019/0002185 je realizován s finanční podporou Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost.

Fragmentace, unifikace, výstavba

- v různých regionech budou z hlediska krajiny různé potřeby (např. v oblastech, kde probíhala těžba)
- infrastrukturační stavby budou i v místech, které nebyly dosud běžné
- pokračování fragmentace i unifikace krajiny
- ekonomické aspekty jsou stále v nakládání s krajinou rozhodující
- v produkční krajině se prosazují mimoprodukční funkce
- přibývá zastavěné plochy a ubývá zemědělská půda
- problém fragmentace krajiny
- podpořit mozaiku krajiny (např. rozdělit velké lány)
- estetické funkce krajiny x velké stavby
- revitalizace, rekultivace a resocializace krajiny zatížené těžbou
- dálnice jako destruktor krajiny
- fragmentace pro infrastrukturační a průmyslovou výstavbu
- eskalující unifikace krajiny
- suburbanizace – úbytek zemědělské produkce
- posílit roli vlastníků půdy v hospodaření
- zohlednit hodnoty krajiny v investičních záměrech

Vzdělávání, informovanost, hodnoty

- přístup veřejnosti ve vnímání hodnoty krajiny
- tlak veřejnosti na kvalitní hospodaření v krajině (např. ochrana vodních zdrojů)
- posílit informovanost a vzdělávání veřejnosti
- dobrovolné nástroje citlivého přístupu k hospodaření (certifikáty kvality)
- vytváření partnerství mezi komerčními subjekty a veřejným sektorem
- poptávka po lokálních a sezónních produktech
- upadá vnímání krajiny jako celku pro všechny a je upřednostňováno individuální využití
- státem podpořené koncepční vzdělávání
- člověk se vyčleňuje z ekosystému
- zájmy krajiny jsou v konfliktu s absolutním důrazem na soukromé vlastnictví
- vymizení místních vazeb je v protikladu s motivací vlastníků hospodařit v krajině citlivě

Ochrana krajiny

- mělo by dojít ke zlepšení ekologických funkcí krajiny
- cílem je zadržet vodu tam, kde spadne
- ochrana krajiny z hlediska prameništ, podzemních vod atd.
- odvodnění krajiny
- selhává chladicí systém a ostatní cykly
- ústup živočišné výroby dlouhodobě negativně ovlivní koloběh živin a uhlíku v přírodě
- zvýšit význam pozemkových krajinnotvorných úprav (polyfunkčnost krajiny)
- ústup živé půdy
- mizí funkční skupiny v krajině
- ubývají krajinné struktury

3. Pracovní skupina

Výběr cílů:

...

cíl	Počet hlasů
1. Zakotvit potřebu zachování a ochrany hodnot krajiny jako celku a jako veřejný zájem.	9
2. Zachovat biodiverzitu na všech úrovních – ekosystémů, druhů i genů.	2
3. Obnovovat ekosystémové funkce krajiny.	10
4. Zlepšit vodní režim v krajině a zmírňovat následky hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu.	12
5. Zajistit zlepšování kvality povrchových i podzemních vod.	5
6. Chránit půdu před degradací.	7
7. Snížit emisí skleníkových plynů.	3

Diskuze:

Chybí celková vize krajiny, která by byla zapracována do politiky krajiny a promítala se do krajinného plánování. Ve skupině byl rozpor, zda je potřeba samostatného krajinného plánování anebo stačí lépe využívat územní plánování. Více převládal názor, že územní plánování je příliš zjednodušené a nepostihuje všechny aspekty, které by krajinné plánování postihnout mohlo. Především je ovšem důležité, aby plánování v různých rezortech probíhalo synchronizovaně a koordinovaně a jednotlivé oborové strategie byly podřízené nadřazené vizi. Chybí skutečné politické řízení.

Cíl č. 1

Vyvstala otázka, „kam“ je třeba zakotvit potřebu zachování a ochrany hodnot krajiny. Jednak by to mělo být zakotvené legislativně. Mělo by se to ale také zakotvit do vědomí občanů skrze osvětu a vzdělávání. Zakotvení na legislativní úrovni by mělo být spojeno s celkovou vizí krajiny a zpracované v politice krajiny. Na úrovni vyšších územních celků a obcí by se pak politika krajiny měla projevit v krajinném plánování. Ekosystémové funkce by měly být podporovány také ve městech. Krajinné plánování by mohlo být podpořeno dotačními nástroji. Jednotlivé oborové strategie a plány by se měly synchronizovat a podřídit celkové strategii.

Cíl č. 3, 4, 5

V zásadě ve všech těchto cílech byl kladen důraz na vodohospodářské funkce krajiny a jejich obnovení. Měla by se vytvořit uživatelská kostra krajiny včetně vodní kostry krajiny, která by podpořila malý hydrologický cyklus. V krajině by měl být podpořen říční systém. Ekosystémové funkce by měly být vnímány jako dlouhodobý dynamický procesy a touto perspektivou by měly být plánovány.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Úřad vlády České republiky

Téma: Biodiverzita

Facilitátor: Lucie Schubert (Agora CE)

Co-host: Jakub Rudý

1. Shrnutí tématu

Za stěžejní a opakující se témata a trendy ze všech 6 kavárenských stolů, které se zároveň promítly i práce pracovní skupiny lze považovat následující.

Trend fragmentace krajiny, který stále pokračuje.

Vodohospodářství, zadržování vody v krajině a její vliv za zachování biodiverzity.

Provázanost krajiny a biodiverzity – provázanost péče o obě tyto složky.

Kritika směrem k ochraně jednotlivých druhů, ne celých biotopů.

Za významný trend ohrožující biodiverzitu jsou považovány způsoby hospodaření v zemědělství a lesnictví.

V ČR republice by se mělo proměnit chápání biodiverzity i v tom smyslu, že nezačíná viditelnými živočichy a rostlinami.

Základ biodiverzity vzniká už na mikro úrovni.

Základem biodiverzity jako takové je heterogenita krajiny.

Biodiverzita v městské zástavbě jako téma, které zůstalo v materiálu opomenuto.

V práci s cíli byla patrná kritika jejich přílišné obecnosti a poukazování na jejich velkou vzájemnou provázanost.

2. Worldcafe

Otázka pro worldcafe:

Jaké očekáváte **nejvýraznější trendy ve změnách biodiverzity** v ČR do roku 2030?

Popis průběhu:

V tématu biodiverzity byl obecně patrný aspekt prolínání témat.

Často byla biodiverzita propojována s péčí o krajinu, lesy a mokřady a ještě častěji s tématem vody – je možné, že to bylo dáno hojným zastoupením odborníků zabývajících se právě těmito tématy.

Kavárenské stolky vedené Lucií Schubert:

V prvním kole nejčastěji zaznívaly právě konkrétní podměty s oblasti vodních ekosystémů, dále kritika toho, že se ochrana zaměřuje jen na určité druhy (druhovú ochrana) a daleko lépe by bylo sledovat ochranu celých biotopů a obecně méně oddělovat krajinu od biodiverzity. Prosazovat racionální zemědělskou soustavu.

V druhém kole se dařilo popsat několik současných trendů a potřeb a nastítnit i několik trendů do budoucna (viz clustery níže). Opět bylo zmiňováno zemědělství, dále lesní prvky a mokřady na jejichž rozvoj a zachování byl kladem důraz i později u třetího kavárenského kola.

Fragmentace a zároveň unifikace krajiny jako dvě protichůdné tendence, které mají vliv na biodiverzitu.

V třetím kole jsme doplňovali předchozí témata a navíc jsme se dostali ke komplexní, celosvětové ochraně biodiverzity a jak k tomuto může ČR přispívat. Přibyla také starost o městské prostředí, se kterým materiál nepracuje.

Kavárenské stolky vedené Jakubem Rudým:

První skupina – za největší riziko, které přetrvává a v patnáctiletém výhledu se bude zhoršovat, označila fragmentaci krajiny, tedy stav, kdy jednotlivé cenné a chráněné populace jsou zcela oddělené a nemohou spolu „komunikovat“. Cennější biotopy jsou v ČR řídce rozmístěné a daleko od sebe. Z krajiny navíc stále zásadněji mizí plochy, které nemají produkční funkci, tlaky na zmenšování chráněných ploch se zvyšují. Roztříštěnost krajiny daná infrastrukturou a liniovými stavbami je problém taky, ale odlišný, má vliv především na velká zvířata. Jiným živočišným a rostlinným druhům zásadně vadit nemusí.

Systém ochrany přírody v ČR je poměrně na vysoké úrovni, v Evropě se řadí mezi lepší, je však třeba v této oblasti zachytit a využít některé trendy, které jsou patrné v zahraničí. Jedním z nich je návrat „divočiny“ tam, kde už vymizela. V současnosti se diskutuje o ochraně těch území, které jsou ještě „divoké“, ale taková v zásadě vymizela. Má-li se chránit větší část krajiny, musí se vyjmout z produkčního užití a vrátit přírodě. Jistou změnu vyžaduje i pohled na to, co je vlastně „původní“ a tedy cenná krajina. Ve střední Evropě v pravém slova smyslu není původní nic, všechno je ovlivněno tisíciletou přítomností člověka. K ochraně biodiverzity je někdy potřeba chránit i to „člověkem vytvořené“ – tradiční způsoby hospodaření. Dále – biodiverzitu nelze vnímat jen jako mnohost druhů. Biotopy, které jsou hodnotné, byť druhově „chudé“ je třeba chránit také.

Druhá skupina za nejzásadnější trend ohrožující biodiverzitu považovala způsoby hospodaření v zemědělství a lesnictví. Využití těžkých strojů a chemických látek, u kterých chybí zkušenost s tím, jaký mají vlastně vliv na životní prostředí a biodiverzitu. Spektrum užití chemie je tak široké, že se v ní takřka nikdo nevyzná. Velmi rizikový faktor, který může dále ohrozit biodiverzitu je případné přijetí smlouvy TTIP. Intenzivní a nešetrné hospodaření s půdou je dáno především strukturou vlastnictví a převažujícím užíváním půdy v nájmu, ke které pronajímatel nemá vztah vedoucí k opatřením na její obnovu. V ČR republice by se mělo proměnit chápání biodiverzity i v tom smyslu, že nezačíná viditelnými živočichy a rostlinami. Základ biodiverzity vzniká už na mikro úrovni. Základem biodiverzity jako takové je heterogenita krajiny.

Třetí skupina – závěry předchozích skupin nerozporovala, spíše opakovala. Dále ale doplnila některé dílčí aspekty – krajinu je třeba chápat jako infrastrukturu biodiverzity, klást důraz na vytváření biokoridorů, které musí být i podél liniové infrastruktury (tedy vytváření souvislých krajinných částí, které budou navazovat a umožní vyřešit současnou roztříštěnost); biodiverzitu je třeba podporovat i ve městech už tím, jak se budou stavět nové objekty – trend, který v mnoha zemích pozorujeme, by měla zachytit i ČR. Posledním faktorem byl důraz na krajinné plánování – v ČR prozatím známe jen územní plánování, je třeba ale plánovat se zahrnutím i přírodních aspektů.

Témata (clustry):

biodiverzita

trend biodiverzita bude trvale klesat

- > dostávají se sem invazivní druhy, odolné, reagují na změnu klimatu
- // Austrálie – příklad boje s přílivem nových druhů

možný trend může dojít k nárůstu biodiverzity

- nepřeceňovat biodiverzitu jako metriku
 - diverzita funkční a taxonomická
 - nové druhy mohou mít zástupnou funkci v ekosystému
- potřeba dělat hlubší bio analýzu

ochrana druhů

aktuální trend

Ochrana se zaměřuje na určité druhy

Biologická rozmanitost

- ochrana
 - > omezování rybníkářů, přichází o pracovní podmínky
- potřeba komplexní ochrana
- ne druhová, ale >ochrana biotopů
 - současný focus je na druhy, dotační politika i legislativa
- zvýšit retenční schopnost krajiny

možný trend větší přímé konflikty

- mezi potřebami lidí/sídel apod. a potřebami biodiverzity
 - plýtvání vodou
 - zmizelé zdroje vody v krajině, mokřady apod.
- H2O – možný problém jsou opatření proti suchu

Zemědělství

- zemědělství jako ovlivňující faktor
 - struktura dotací – jinak je stavět
 - zemědělství by mělo přispívat k rozvoji krajiny
 - dotace na plochu
- aktuální trend, ohrožující nevyvážená neracionální zemědělská soustava
- ohrožuje biodiverzitu
 - systém dotací
 - spotřebitel
 - dotační programy
- > zrušení dotací společné EU politiky potřeba

heterogenita systému

Krajina

potřeba Chránit celou krajinu

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Úřad vlády České republiky

- chybí závazné plánování krajiny
- souvislé sídelní struktury - světelná poluce
- > promítat do krajinného plánování

aktuální trend

Fragmentace + unifikace krajiny

- vliv na biodiverzitu
- zachovat rozmanitost

trend Budou se zvyšovat lokální rozdíly

- dvojkolejnost – území chráněná X využívaná krajina

posilování lesního prvku

- zmizí menší celky
- zalesňování

X

Příhraniční regiony

- neopečované

těžko oddělit krajinu od biodiverzity

- fragmentace (lesů apod.)

větší péče o postindustriální plochy

- potenciál pro rozvoj biotopů

hrubá dulní, lomová práce

- > obnova lesa rychlá
- přispívá k biodiverzitě, ale nevhodné

limitující jsou vlastnické poměry

- málo půdy vlastněné státem
- obnova mokřad (žádoucí)

komplexní pozemkové úpravy

- vymyslet způsob jak je urychlit
- stát brzdí tento vývoj

//anglosaské země – dobrovolné akce, berou to do svých rukou

Financování

potřeba/žádoucí trend dotace EU na základě produkce kvalitní vody ze svého území

potřeba sladit dotační programy

- podporované velké celky pastvin
- často jsou dotační programy proti sobě

potřeba městské životní prostředí

- předložený materiál to neřeší
- stahování do osídlené krajiny sledovat i v rozvoji biodiverzity

Projekt „System dlouhodobých priorit udržitelného rozvoje ve státní správě“, reg. č.: CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_019/0002185 je realizován s finanční podporou Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost.

potřeba komplexní (celosvětová) ochrana biodiverzity

*palmový olej – důsledek podpory palivového pěstování apod.

> odlesnění pralesů

- omezit dovoz olejů

potřeba rozvojová pomoc – spolupracovat

- chránit druhy i biotopy

- vymezit prostředky – finance

Špicberky – genová banka semen

Vodní ekosystémy – zapomíná se na nejnižší úroveň

(bakterie, apod.)

- nejnižší producenti

- přítomnost farmak a chemie

přemnožení

- černá zvěř

- vysoká

-uměle vytvořeno myslivci?

Trvalá ztráta – bezobratlí, obojživelníci

Obecné komentáře:

Co je lidem po biodiverzitě, když bude ještě chvíli klesat, nedotkne se jich to

*potřeba mluvit šířeji než o biodiverzitě

*Strategie MZ do roku 2030 – existuje, zahrnout

* Dokumenty závazné vůči EU (můžou být v rozporu s biodiverzitou)

* Jediná řešená varianta zemědělství v materiálu je ekologické zemědělství, ostatní formy (převládající) nejsou zohledněny

> racionální zemědělská soustava

3. Pracovní skupina

Výběr cílů:

Cíl.1: Zakotvit potřebu zachování a ochrany hodnot krajiny jako celku a jako veřejný zájem. **4 hlasy**

Cíl.2: Zachovat biodiverzitu na všech úrovních – ekosystémů, druhů a genů. **-7 hlasů**

Cíl.3: Obnovovat ekosystémové funkce krajiny. **6 hlasů**

Cíl.4: Zlepšit vodní režim v krajině a zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu. **1 hlas**

Cíl.5: Zajistit zlepšování kvality povrchových i podzemních vod. **2 hlasy**

Diskuze:

Na úvod je důležité podotknout, že pracovní skupina byla trochu nedisciplinovaná a přes opakované výzvy se nevěnovala práci s cíli.

Netýká se to samozřejmě všech účastníků. Nakonec se nám ale zadařilo posbírat vhodné podněty k další práci.

Expert Jan Šíma si učinil baterii poznámek sám pro sebe, je tedy možné čerpat další podněty i od něj. S ohledem na krátké časy mezi jednotlivými kulatými stoly a poměrně krátkým časem na reporting nebyl prostor mu tento zápis posílat v termínu na doplnění.

Cíl.1: Zakotvit potřebu zachování a ochrany hodnot krajiny jako celku a jako veřejný zájem.

Reformulace cíle:

Cíl.1: Zakotvit potřebu zachování a ochrany hodnot krajiny a biodiverzity jako celku a jako veřejný zájem, a součást přírodního a kulturního dědictví.

Biodiverzita jako významný veřejný statek, součást kulturního a přírodního dědictví.

- chybí kvantifikace, ocenění, hodnocení ekosystému
- biodiverzita jako ukazatel kvality života
- biodiverzita – hodnota sama o sobě
- biodiverzita = funkční krajina

Cíl.2: Zachovat biodiverzitu na všech úrovních – ekosystémů, druhů a genů.

Zachovat X Zvýšit

Diskuze o tom, zda chceme pouze zachovat nebo i zvýšit biodiverzitu do roku 2030, konzervujeme nebo zlepšujeme?

> nestačí zakonzervovat aktuální stav

Celosvětový obchod – biodiverzita – ekopaliva, oleje

> podnět pro sekci mezinárodní vztahy

málo informací o spodních člancích ekosystému

- neznáme jejich funkce
- nevíme, které jsou stěžejní
- rozvíjet, budovat systém indikátorů (opatření)

voda = život (jívny)

osvěta veřejnosti, výchova, morálka

Cíle 5. a 4. Jsme přiřčenili/ podčlenili k cíli 2 jako jeho nástroje.

Cíl.5: Zajistit zlepšování kvality povrchových i podzemních vod.

Cíl.4: Zlepšit vodní režim v krajině a zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu.

- omezení aplikace pesticidů, chemizace, biologizace
- + zvýšení heterogenity krajiny (zrnatost) a prostupnosti, prostupnost s prostředím, fragmentace (přidat do cílů, navát na cíl 2 a 3)

Cíl.3: Obnovovat ekosystémové funkce krajiny.

- + venkovské krajiny
- + sídel
- + městských prostředí
(všech typů krajiny)

Obecně k cílům:

- příliš vágní, obecné
- past obecnosti

Téma: Péče o půdu

Facilitátor: Pavel Mička (Agora CE) (a Anna Kárníková)

1. Shrnutí tématu

O téma byl relativně velký zájem a to jak ve fázi world café, tak i v pracovní skupině. Celkově se ukazovala vzájemná provázanost jednotlivých témat tohoto kulatého stolu (např. vztah půda-voda), tak i společenský přesah celého tématu (veřejný zájem, dotace, vlastnické vztahy atd.).

2. Worldcafe

Otázka pro worldcafe:

Jaké očekáváte nejvýznamnější trendy ovlivňující půdy v ČR do roku 2030?

Jaké očekáváte změny půd v ČR do roku 2030?

Popis průběhu:

Diskuse probíhala v celkem 6 skupinách (v každém kole dva samostatné stoly. Jak již bylo uvedeno výše, v diskusi byla na půdu nahlíženo v širších souvislostech. „Zemědělský“ pohled (kvalita půdy, degradace, oseední postupy atd.) byl doplněn i společenskými přesahy. Velmi významně bylo diskutováno téma externalit, resp. veřejného zájmu a také vlastnických vztahů. Výrazná byla i provázanost jednotlivých témat (půda, voda,...), resp. obtížnost diskutovat je zvlášť.

Témata (clustry):

Níže jsou rozděleny výstupy ze všech 6 diskusních stolů rozdělených do tematicky příbuzných skupin. Výstupy z každé diskuse (každého stolu) jsou zaznamenány jinou barvou. Je přirozené, že výstupy z jednotlivých stolů si mohou názorově protičít.

Veřejný zájem a dotace:

- vazba na zemědělské trhy
- nastavení dotací podle veřejného zájmu (soběstačnost)
- ekonomický tlak je třeba řídit veřejným zájmem
- převažuje ekonomické pojetí zemědělství. Nutí zemědělce chovat se tržně a nikoliv udržitelně (produkční funkce převažují)
- mají zemědělské dotace fungovat jako soc. podpora nebo kontrakt mezi nimi a společnostmi (ochrana půdy pro celou společnost)?
- společná zemědělská politika EU – zejména pro její využití v CR je třeba naše zájmy (ČR pozici)
- ekonomika zatravňování jako bariéra
- dotace se orientují na produkci, což vytváří deformovaný pohled na půdu (jen výrobní zdroj a nikoliv součást krajiny, ekosystému atd.)
- hospodaření na půdě je ovlivněno ekonomikou a snahou mít krátkodobě zisk (negativní vliv trhu), čemuž přispívají i dotace (nutí zemědělce produkovat jen některé plodiny atd.) → není dlouhodobá snaha péče o půdu (stabilita pro zemědělce, aby se neorientovali jen na výdělek a obživu)
- je třeba vyvážený systém podpory (dotací) a sankcí zdůrazňující dlouhodobou udržitelnost a fungování ekosystémů jako veřejný zájem
- obtížně se postupuje proti ekonomickým zájmům navázaným na čerpání dotací (někteří se snaží systém udržet co nejdéle a dlouho z něj profitovat)
- více se zaměřit na sledování veřejného zájmu s měřitelnými ukazateli (např. zvyšování retence vody v půdě)
- půda je omezený statek – nebude jí nikdy více (ale může ubývat) → proto je důležitá osvěta a informování (půda jako nejcennější zdroj) a snaha neorientovat se jen na zisk a výnosy (zde moc nefunguje dobrovolnictví, resp. snaha něco změnit)
- Investovat do zkvalitnění půd (nikoliv jen pěstování aktuálně dotovaných plodin) se vyplatí. např. 1 mil investovaný do protierozních opatření zvýší postupně hodnotu půdy až o 4 mil.

Vlastnické vztahy, cena půdy a veřejný zájem:

- narušen vztah k půdě
- obecně došlo k přerušování vztahu k půdě
- půdu je třeba vnímat komplexně a posilovat odpovědnost vlastníka za hospodaření na svých pozemcích. Dříve byla snaha „vyhnat“ vodu z krajiny, neboť komplikuje zemědělství
- „zcizování“ půdy – rozvoj vlastnictví, které nepomáhá hospodaření
- pohyblivost kapitálu, odtržení od místa/vazeb (snaha o krátkodobý výnos)
- jak se bude chovat katol. církev? Vlastní cca 1/10 zeměděl. půdy (cca 270000 ha)
- odtržení vlastnictví a zpracování a navíc koncentrace vlastnictví (ubývá pronajaté půdy). Jde to změnit? Ekonomický model tomu nahrává
- úpadek kultury hospodaření díky kolektivizaci a pak restitucím

- vlastnická práva (produkce, investice,...) vs. veřejný zájem (biodiverzita, retence vody,...). veřejný zájem ale není nijak definován/chráněn/prosazován
- problém je i ve vlastnické struktuře pozemků. V historii docházelo buď k dělení pozemků mezi dědice (velikost pozemků se zmenšovala), nebo k ideálnímu spoluvlastnictví (velikost zůstala, ale dnes má i desítky vlastníků)
- odpovědnost majitelů půdy vs. hospodařící nájemci. V ČR je obvyklý nájem do 5 let v SRN je to více než 7 let – krátkodobé hospodaření nenutí nájemce k udržitelnému způsobu hospodaření (mělo by to být součástí nájemní smlouvy)
- zhoršuje se péče o půdu (i kvalita půdy) a to zejména díky způsobu obdělávání, což vychází i ze vztahu k půdě (nehospodaří na ní vlastník, ale i nájemce)
- nízká cena půdy v ČR a podpora ze zahraniční vede k záborům a skupování půdy cizinci, kteří ji využijí a pak odejdou. Navíc klesá bonita půdy a tím opět i její cena
- velkým problémem jsou vlastnické vztahy – osvícený zemědělec kupuje půdu a hospodaří na vlastním – na pronajatém se jen obtížně budou realizovat např. protierozní opatření
- do ceny půdy se musí promítat i ekologické externality
- vše závisí na ceně půdy (u nás velmi nízká a je to investiční jistota)

Degradace půdy:

- degradace půdy se bude zvyšovat ve všech ukazatelích:
 - pokles živočišné výroby a nedostatek organické hmoty v půdě (dáno dotacemi a orientacemi jen na ziskové plodiny)
 - snižování schopnosti retence vody
 - těžká mechanizace = zhutnění půdy i ve spodních vrstvách (nepřijímá pak vodu atd.)
 - skupování půdy zahraničními subjekty (které pak u v ČR pěstují např. energetické plodiny)
 - biomasa (rostlinná org. hmota jde do bioplynek a nevrací se do půdy)
 - celkově klesá úrodnost půdy (→ i tlak na intenzivnější umělé hnojení)
- dochází k úbytku org. hmoty v půdě (bez se i špatně zadržuje voda v půdě). Má to vazbu např. na bioplynky – vypěstované energetické plodiny se spálí a přitom by biomasa měla jít zpátky do půdy. je to způsobeno tlakem na podporu OZE
- došlo k odklonu od živočišné výroby (měla by mít systém podpor)
- k degradaci půdy dochází kvůli: úbytku org. hmoty, kontaminaci, eutrofizaci a acidifikaci, záborům a erozi, těžké mechanizaci
- mechanizace dnes není významným problémem - problém je nízký podíl org. hmoty a struktura (nestřídání) plodin
- intenzita eroze
- ubývá organické hmoty – snižuje se retence vody
- vzrůstá podíl chemických látek v půdě
- recyklace vody může vést ke kontaminaci půdy (ukládání antibiotik apod.)
- v ČR se hospodaří na velkých půdních blocích (nad 5 ha už to ani nemá ekonomické opodstatnění)
- bude pokračovat degradace půdy a to díky velkým půdním blokům a poměru rostl. a živ. výroby. Ve finále může být půda tak neúrodná, že dojde k jejímu opouštění

- v dobách komunistů byly dlouhodobé osevnické postupy a vyšší podíl živ. výroby a nyní „sklízíme“ nastavení systému ze 90. let
- uvědomovat si cyklus život v půdě (nespalovat je, ale vracet zpátky do půdy)

Zábory půdy:

- role legislativy – zákon o prodeji zemědělské půdy
- rekultivace jako nástroj tvorby půdy (dlouhodobost tvorby půdy vs. antropogenní půdy a rychlého návratu do přirozeného stavu) – nyní vnímáno negativně
- institut náhradní rekultivace za zábor půdy
- zábory půdy budou pokračovat, dříve byly účinnější nástroje
- ve srovnání s ostatními neg. jevy (eroze, snížení org. hmoty,...) nejsou zábory půdy tím největším problémem (na zástavbu jen 3% jinak to jsou lesy, rybníky, ...)
- zábory – nevratný proces, není dostatečná legislativní ochrana půdního fondu (včetně finančních sankcí, přitom cíl EU je v roce 2050 0% záborů půdy)
- cena půdy je extrémně nízká a výrazně se zabírá pro zástavbu (zejména v okolí měst, kde jsou i kvalitní půdy)
- rozrůstání zástavby (měst) přerušuje přirozené fungování půdy (fragmentace krajiny), Vznikají ostrůvky půd odtržené od okolí

Zavádění změn, plánování, postupy:

- Změny musí být zahájeny rychle, ale musí být postupné
- Jakýkoliv výhled do roku 2030 je fajn, ale musí se začít konat co nejdříve. Např. návrat k živočišné výrobě (a produkci org. hmoty) je dlouhodobá záležitost
- Úbytek půdy by se měl zrcadlit v cílech (je to hrozba). Může dojít k likvidaci nejurodnější půdy (viz územním plány)
- je třeba integrace prostorově plánovacích nástrojů – zatím si každý plánuje jen „to své“ (vodní hosp., lesní plány, územní plánování atd.). navíc není vymahatelnost jejich dodržování. je třeba také osvěta a ek. stimuly
- stát začíná prosazovat správné environmentální praxe (dnes jiný název)
- vzdělávání (správné osevnické postupy) vs. ekonomické imperativy

Pozemkové úpravy:

- Pomalý postup komplexních pozemkových úprav
- Pozemkové úpravy!- krajinné prvky, fragmentace
- je třeba zrychlit proces digitalizace katastrů a řešit pozemkové úpravy

Širší vztahy:

- vazba na kvalitu života a konkurenceschopnost
- vazba na klima – rostlinný kryt apod.
- negativní vliv alternativních zdrojů energie (pěstují se energeticky využitelné plodiny)
- průměr v EU je 13% ekozemědělství – je to dobrý trend ale jde hlavně o louky a pastviny
- dovoz krmiv z Jižní Ameriky (soja), protože po senu není poptávka
- dlouhodobost tvorby půdy = posilovat svrchní organickou složku a dobře obdělávat
- kvalita půdního profilu je klíčem k dalším systémům
- více zohledňovat propojení půda – krajina (fragmentace)

- provázanost půdy a vody
- půda je silně propojena s vodou. Méně bonitní půda není schopná udržet tolik vody.
- ze zemědělství odešla cca 1/2 pracovníků
- lidé musí chtít žít a pracovat na venkově
- nejvíce ohroženým druhem půd je orná půda a ačkoliv máme vysoké zornění v rámci EU, snižuje se kvalita půdy

Další návrhy:

- přeshraniční výměna → krátkodobé pěstování kukuřice
- nejsou zlepšující plodiny (řepka jediná zbyla jako důsledek systému)
- nejde o postupy ,ale systémy (víceleté pícniny, organika, zlepšující plodiny, osevní plány)
- řešením by mohla být podpora ekologického zemědělství a pozemkové úpravy

3. Pracovní skupina

Početsamolepek	cíl
7	1. Zakotvitpotřebuzachováníaochranyhodnotkrajinyjakocelku a jakoveřejnýzájem.
0	2. Zachovatbiodiverzítunavšechúrovních – ekosystémů, druhůigenů.
3	3. Obnovovatekosystémovéfunkcekrajiny.
7	4. Zlepšitvodnírežim v krajině a zmírňovánínásledkůhydrologickýchextrémů v souvislosti se změnouklimatu.
2	5. Zajistitzlepšováníkvalitypovrchovýchipodzemníchvod.
14	6. Chránitpůdupředdegradací.
0	7. Snížitemiseskleníkovýchplynů.
0	8. Ukončitvyžíváníuhlí u malospotřebitelů a zahájitútlumtěžbyuhlínanezbytněnutnoumíru.
0	9. Zajistitrezistenciekosystémůvůčiklimatickézměně.

Diskuze:

Nejprve proběhla krátká rekapitulace výstupů z WC a pak reflexe prioritizace cílů z přestávky (snahou bylo pochopit počty samolepek předělených jednotlivým cílům – což se následně projevilo i v komentářích k cílům). K některým cílům byly učiněny poznámky či komentáře a zároveň byly definovány cíle nové. V případě nových cílů ale jde spíše o nastínění směru, kterým by se tvorba nových cílů měla ubírat spíše než jasná definice cíle.

Projekt „Systém dlouhodobých priorit udržitelného rozvoje ve státní správě“, reg. č.: CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_019/0002185 je realizován s finanční podporou Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost.

Cíl 1..

Komentáře:

- *při zachování konkurenceschopnosti zemědělství, lesnictví, vodního hospodářství atd.*
- *Zaměřit se na zvýšení účinnosti zákona o ochraně ZPF*
- *absence zákona o prodeji půdy*
- *zohlednit (zdůraznit) klimatické změny*

Cíl 2.

Komentáře: nebyly připomínky

Cíl 3.

Komentáře:

- *při zachování i ostatních funkcí*
- *Vnímat půdu jako součást krajiny*

Cíl 4.

Komentáře:

- *Obnovení retenční schopnosti půdy*
- *Otazkou je „co je optimální vodní režim pro krajinu (někde zavodnění, jinde odvodnění). Patří sem i tedy i údržba a rekonstrukce melioračních soustav*
- *Navázat na dotace, které by nepodporovaly produkční funkce půdy, ale orientovali by se na biodiverzitu, ekosystémy atd.)*

Cíl 5.

Komentáře:

- *Znečištění půdy=znečištění vod*
- *Důraz na obhospodařování v okolí vodních toků („buffer“ zóny)*
- *vliv i odpadních komunálních vod*

Cíl 6.

Komentáře:

- *Důraz na kompostování a využití bioodpadu*
- *struktura a využití půdy = střídání plodin, více org. hmoty z živočišné výroby atd.*
- *Optimalizace velikosti půdních bloků a protierozní opatření*
- *marketingová podpora české zemědělské produkce*

Cíl 7.

Komentáře:

- *Intenzivně rostoucí zemědělské plodiny spotřebovávají více CO2*
- *Optimalizace velikosti půdních bloků a protierozní opatření*

Cíl 8.

Komentáře: nebyly připomínky

Cíl 9.

Projekt „System dlouhodobých priorit udržitelného rozvoje ve státní správě“, reg. č.: CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_019/0002185 je realizován s finanční podporou Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost.

Komentáře:

„zajistit rezistenci“ změnit na zvyšovat odolnost a stabilitu.....

Návrh nových cílů, resp. podněty k dalšímu zamyšlení:

- Lépe a komplexněji přistupovat k externalitám (pozitivní ocenit a negativní sankcionovat) a to včetně nastavení indikátorů a kontroly jejich dodržování. Zaměřit se na výsledkem, nikoliv na proces
- Uplatnění správné zemědělské praxe (pravidla DZEZ)
- Důraz na udržitelné aspekty péče o půdu na úkor těch produkčních. Tedy zajistit živobytí zemědělcům, ale motivovat je, aby nebrali v potaz jen ekonomická kritéria.
- více zdůraznit růst potravinové závislosti pokles úrodnosti půdy
- Osvěta a vzdělávání. Půda=neobnovitelný zdroj

Téma: VODA V KRAJINĚ

Facilitátor: Jakub Deml (Agora CE)

1. Shrnutí tématu

Diskutující se shodli, že vodní režim je zcela klíčová, ne-li nejdůležitější složkou udržitelných ekosystémů. S vodou je třeba v následujících letech nakládat jako se strategickou surovinou a kvalita vodního režimu se bude v budoucnu velmi podílet na konkurenceschopnosti ČR. Velmi těžko lze oddělovat téma vody a půdy, proto se velká část debaty točila i kolem půdy a zemědělství.

2. Worldcafe

Otázka pro worldcafe:

Jaké očekáváte nejvýznamnější trendy ve změnách vodního režimu v ČR do roku 2030?

Popis průběhu:

Kavárna díky velkému zájmu probíhala paralelně u 3 stolů. Základní struktura debaty a hlavní témata se u všech 3 stolů překrývala a doplňovala. Východisko, na němž panovala ve skupině shoda: Objem srážek je stejný, menší je ale počet srážkových dní a nerovnoměrná je jejich distribuce v průběhu roku, roste evapotranspirace.

Skupiny byly poměrně velké, překvapivě všechny velmi genderově nevyrovnané – zájem o diskusi o vodě měli hlavně muži.

Debata byla věcná, až chvílemi velmi technická a odborná. Případné rozpory, které byly spíše dílčí, byly zapříčiněny odlišným profesním zázemím a profesní zkušeností. Rozdílily se nejvíce projevovaly na úrovni návrhů řešení, které měli účastníci tendenci navrhnout (např. revitalizace – opatření v krajině – výstavba technických opatření. Poměrně méně se mluvilo o povodních, více o problémech s nedostatkem vody.

Témata (clustry):

DISKUSE PROBÍHÁ

Positivní trend: **tématu se začíná věnovat pozornost**, rozhodl loňský suchý rok 2015 (a předcházející velké povodně 1997 a 2002) a to, že sucha postihla nejen Moravu, ale i Čechy (trochu se nad tím smáli, že Pražákům už bylo také horko, a zlehčovali, že je to míněno jako vtip). O problému se mluví, takže lze očekávat nárůst vůle k jeho řešení.

NEDOSTATEK VODY, SUCHO

Je třeba mluvit nejen o **nedostatku vody, ale i o suchu**. X Sucho – zúžení problému, je třeba se bavit o vodě, General vodního hospodářství krajiny ČR – vytipování 1100 (?) oblastí ohrožených suchem. (*General vodního hospodářství krajiny České republiky a integrovaný systém sledování sucha v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství*)

Sucho je projevem extrémů/extremity – navíc je kompetenčně nevyřešeno. Voda spadá pod 5 rezortů (MZe, MŽP, MMR – územní plány a nakládání se srážkovou vodou, MPO – zejm. průmysl a MZdrav.) MZe stále udržuje tradiční přístup a realizuje tradiční opatření, MŽP nemá pro tuto oblast zdroje financování. Není jednotná strategie, nemělo by se vycházet z krátkodobých zájmů. **Sucho je nadrezortní problém.**

(*General vodního hospodářství krajiny České republiky a integrovaný systém sledování sucha v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství*)

- Prší dost, vody je dostatek, ale neumíme s vodou hospodařit
- Dlouhodobá opatření nelze stanovit podle jednoho roku.
- Klíčem je změna struktury pěstovaných plodin, tedy hospodaření na půdě
- Největší vliv nebudou mít opatření, jako jsou přehrady, ale způsob hospodaření
- Změna druhové skladby pěstovaných plodin
- V posledních letech nebylo žádné financování meliorací a zavádění vody do krajiny, Státní meliorační správa zrušena
- Problémy vlastnictví pozemků: Závlahové stavby jsou v rukách vlastníků x část vlastní Státní pozemkový úřad, Povodí, Lesy ČR, ale i problém vlastnictví půdy, na níž se hospodaří – hospodaří obvykle někdo jiný, než vlastní, orientuje se na rychlý zisk.
- Národní plány povodí – zůstává otázkou, do jaké míry se daří prosazovat retenci vod. Chybí pro ni motivace. Je to i problém rozvoje venkova
- Nebezpečný je trend uplatňování populistických opatření na úkor žádoucích (např. bagrování koryt oproti podpoře rozlivu vody v krajině; nebo výstavba přehrad tam, kde bude menší odpor, např. v CHKO
- Debata nad propojováním soustav a lokálními zdroji. Ideální – ostrovní režim kombinovat se síťováním, je třeba efektivněji využívat srážkové vody.
- NUTNÉ: Lepší využívání srážkových vod – zasakování, retence, místo pro rozliv přívalových srážek, omezit výjimky (obce, ŘSD, SŽDC a další) – narovnat kalkulace.
- Rehabilitace vody v krajině – dosud dominuje rychlé odvádění, případně Povodí dělají pouze výběrově, není to plošně uplatňované.
- Problém hodně na okrajích aglomerací
- DŮRAZ: Recyklace vod, i v průmyslu, využívání šedé vody apod.

MZe: **Rybníky – v tématu postrádá rybníkaření**, tedy chovy ryb, hospodaření v rybnících. Jsou nahlíženi jako znečišťovatelé, přitom i chovné rybníky zajišťují kvalitní vodu. Se změnami klimatu se budou muset měnit i druhové obsádky ryb.

Rybníky jsou přínosem i při zadržování vody, nestojí proti revitalizaci vodních toků.

Problémem jsou **MVE - malé vodní elektrárny** – narušují vodní režim a málo se o tom mluví.

Povodí Vltavy – (Duras) oponoval – mluví se o tom, ale diskuse probíhá v malé komunitě.

OSVĚTA, VZDĚLÁVÁNÍ (NENÍ CELOSPOLEČENSKÉ TÉMA)

Chybí masová osvěta, vzdělání, informace, práce s veřejností na témata sucho a povodně. V další diskusi se opakovala myšlenka, že práce s veřejností je podhodnocena i v tématu **znečišťujících látek ve vodě** (antibiotiky, hormony, fosfor – bezfosfátové prací prostředky), resp. půdě (Uni ČB). Udržitelné nakládání s vodou není jen záležitostí průmyslu a zemědělství, ale volba je na každém z nás, často je to nevědomost, mnohdy ignorantství.

VODA A PŮDA – NELZE ODDĚLIT

Voda a zemědělství jsou neoddělitelně propojeny, je třeba mluvit i o půdě, její kvalitě, retenční a pufrční schopnosti atd. Otázky vody souvisejí se změnami klimatu, s kvalitou potravin. Na špatné hospodaření mají vliv chybné systémy dotací.

Agrární komora: Pozitivní je, že se změnou klimatu jsou zemědělci ostražití, změny se ale zrychlují a je třeba **měnit pěstované druhy**, které pro konkrétní oblast byly dříve obvyklé (napr. Vysočina – brambory), srážkové poměry se mění a zemědělci reagují racionálně.

Negativní je zde formovaná zemědělská soustava – **půdy jsou ve špatném stavu**, půda je zhutnělá, nadržuje vodu – jsou sníženy její retenční schopnosti, problémy jsou i s erozí a splachy. Rizikové jsou vlivy **xenobiotik** – např. až po 10 – 15 letech používání se pochybuje o neškodnosti Roundup a jiných herbicidů. Mělo by se ale hlídat v momentě, kdy se výrobek pouští do užívání prodeje.

VLASTNICKÉ VZTAHY, ZÁJEM INVESTORŮ O PŮDU

Rozpor mezi zájmy vlastníků půdy (dlouhodobý zájem o kvalitu půdy a její další využití i v budoucnu) a zemědělců hospodařících na pronajaté půdě (co nejméně práce, co nejméně financí, co největší zisk).

Problémem je získávání pozemků pro revitalizaci a komplexní pozemkové úpravy

AK: Srážky budou mít rozkolísaný průběh – je třeba se na to v krajině připravit, investovat do zadržování vody v krajině, a počítat i s omezením produkce – projeví se např. i na výnosech v některých oblastech v některých letech.

Trendy: Stále se horší, zhoršení vycházejí z **vlastnických vztahů** (je sice zájem půdu vlastnit, ale hospodaří často někdo jiný a řídí se podle výnosů - tedy podle krátkodobého zájmu. Je to náš **veřejný zájem – udržet vodu v krajině** a podaří se to podle našeho chování. Je potřeba nastavit opatření tak, aby půda zadržovala vodu (x půdy zhutnělé, utužené), tedy podpořit jímání vody. Problém je, že se do zadržování vody v krajině neinvestuje.

Půda se stává prostředkem **investování, bohužel investorovi jde především o zisk a zhodnocení jeho investice.**

HDV VE MĚSTECH, RECYKLACE VODY

Problémem je **hospodaření s dešťovou vodou ve městech**, měla by být posílena povinnost hospodařit se srážkovou vodou na vlastním pozemku. Je možné využít finanční nástroje a osvětu. (Teze: Hospodaření s dešťovou vodou má společenský význam a je jedním z nástrojů udržitelného rozvoje měst. Veřejný zájem?)

Sílí trend k recyklaci (a je potřebný), někde ale brání řada omezení (například nelze jednoduše recyklovat říční sedimenty). Nejde jen o recyklaci vody, ale i dalších látek – například i fosforu.

Zmíněna byla též otázka **Narovnání cen vody, které podporují její nevhodné využívání a dále problematika zpoplatnění odvodu vody ze zastavěných ploch.**

LEPŠÍ MONITORING KVALITY VODY

Problémem je i **kvalita vody**: Důležitý je monitoring, hodnocení rizik. Je třeba zlepšovat čistírenské technologie a zlepšit management využívání hnojiv a pesticidů zejména v okolí vodárenských nádrží. Je nezbytné přitom pracovat s veřejností. Výsledky monitoringu často nejsou prezentovány veřejně. *(Dodala bych příklad Mnichova, který motivuje zemědělce v oblasti, z níž čerpá většinu pitné vody – tak, aby ji nebylo třeba nákladně upravovat, ale to tam nezaznělo.)*

Podstatná **pro kvalitu vody je kvalita půdy a hospodaření.**

Zadržování vody v krajině umožňuje **větší diverzita** (menší rozlohy obhospodařovaných ploch, remízky, kolem vodních toků nechávat nárazníkové zatravněné pásy – omezit splachy apod.)

Podpořit **malý /krátký oběh vody**.

Klimatická změna vede ke zvýšení evapotranspirace, rozkolísanosti stavu vody, přitom synergický efekt je nepříznivý.

Trend ovlivní i **financování opatření na zadržení vody v krajině**, které bude /nebude **po skončení operačních programů**. Revitalizace jsou na začátku, a zda budou probíhat dál, záleží na nastavení národního financování.

MORFOLOGIE VODNÍCH TOKŮ

Problémem je **zkracování, narovnávaní azahlučování hlavních vodních toků – odvádí vodu z krajiny, omezuje komunikaci vodního toku s nivou**, VT pak nekomunikuje s nivou. Je třeba i zajistit zlepšování **průchodnosti vodních toků**, (rybí přechody apod.), zlepšení morfolgie vodních toků, nakládání se srážkovými vodami v obcích, spíše než opatření „na konci trubky“ podporovat komplexní přístup ke krajině. Je třeba změnit myšlení v projektování protipovodňových opatření: Dost často se vyhovuje politickému tlaku (například bagrovat koryto oproti budování míst pro rozliv povodňových průtoků).

ODVODNOVACÍ A ZAVLAŽOVACÍ SYSTÉMY

Je nutná revize drenážních systémů a i zvláčovacích (např. vinice) v souvislosti se změnou klimatu. Cílem by mělo být zefektivnění a zkvalitnění systémů.

KRAJINNÉ PLÁNOVÁNÍ, MEZIREZORTNÍ PŘÍSTUP

Chybí komplexní mezirezortní přístup

Vnímat **komplexně – například ohrazování na horním toku zhoršuje situaci na dolním.**

Důležitá jsou i opatření v zástavbě. Pro zadržování vody „shora“ je třeba celý komplex

opatření. Udržení vody v krajině předpokládá i technická opatření, i větší nádrže, ale i mokřady, rybníky, zvýšení odparu – posílení malého vodního oběhu. I pro naplnění nádrží je třeba fungující krajina.

AK: x velké nádrže bude problém realizovat kvůli konfliktům.

Diskuse o výhodách investic do malých opatření versus financování výstavby velkých přehrad – je riziko, že budou kvůli konfliktu s veřejností realizovány v CHKO.

V otázkách vodního hospodaření by se mělo postupovat obdobně, jako probíhá konverze energetického sektoru v Německu – celá země se orientuje na OZE, využívají se i lokální malé zdroje, zapojují se všechny úrovně.

PROVÁZÁNÍ DOTACÍ S MĚŘENÍM DOPADU NA PŮDU A VODNÍ ŘEŽIM

Svázat zemědělskou produkci s kvalitou a množstvím vody, která opouští zemědělskou půdu. Nutné je jasné nastavení z pozice státu a stanovení priorit napříč resorty.

LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

Pozitivní zpětná vazba mezi kvalitou lesa a vodním režimem: **větší sucho může zapříčinit masový úhyn smrkových monokultur a bude mít negativní vliv na retenci vody v krajině. (Smrkový les je velmi zranitelný).**

Lesní hospodářství je stejně významné pro vodní režim jako zemědělské hospodaření. Přirozená říční síť je málo respektovaná při lesním hospodaření. Pozornost je třeba věnovat druhové skladbě lesa.

3. Pracovní skupina

Výběr cílů:

Nejvíce hlasů získaly cíle:

1. Zakotvit potřebu zachování a ochrany hodnot krajiny jako celku a jako veřejný zájem.
3. Obnovovat ekosystémové funkce krajiny
4. Zlepšit vodní režim v krajině a zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu
5. Zajistit zlepšování kvality povrchových i podzemních vod.

Diskuze:

Skupina č. 1 (Facilitátor Jakub Deml)

Návrh sloučit cíle 1 a 3: Zachovat, chránit a obnovovat ekosystémové funkce krajiny jako celku a jako veřejný zájem.

Tento cíl byl vnímán jako hlavní, jako nadřazený dalším cílům. Poměrně intenzivně byly diskutovány jeho podcíle a opatření:

jasná definice veřejného zájmu

- nezbytná je kultivace veřejné debaty (mělo by se stát celospolečenským tématem), vzdělávání a osvěta (vysvětlení významu ekosystémů pro život společnosti)

šetrné hospodaření- Jako klíčovým podcílem (principem) byl definováno šetrné hospodaření na zemědělské a lesní půdě (např. vhodné oseední postupy), které povede ke zvýšení retenční kapacity krajiny

oběhové hospodářství – podpora principů, uvádění do praxe zvýšení heterogenity krajiny

obnova hydrologického režimu (koryta, nivy...)

stanovit motivační systém, který bude fungovat napříč resorty a bude pracovat s jasnými **hodnotícími kritérii** vodního režimu, stanovit mezirezortní priority pro zemědělství (voda → potraviny → obnovitelné zdroje zemědělské půdy)

provázat zemědělské dotace s dopadem na retenci vody – dopad dotací musí být jasně měřitelný na úrovni retence vody v krajině.

Ad cíl 4 - Zlepšit vodní režim v krajině a zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu

- Zdůraznit „Malý vodní oběh“ a význam „mikropovodí“

- Zakomponovat významně *sídla a HDV*, kde problém s HDV začíná, resp. je skrze sídla akcelerován (problémem je veřejné mínění, které nepodporuje opatření na zlepšení, není proto politická priorita na úrovni samospráv)

Ad cíl 5 – Zajistit zlepšování kvality povrchových i podzemních vod.

- zákonně umožnit a podpořit recyklaci vody – bylo svorně ve skupině považováno za zcela klíčový krok s dalekosáhlými (pozitivními) důsledky.

- pracovat selektivně s různými typy znečišťovatelů, např. speciální pozornost věnovat nemocnicím

Ad cíl 6 – Chránit půdu před degradací

- rozšířit definici cíle o „zvýšení retenční kapacity zemědělské a lesní půdy“

Skupina č. 2 (Facilitátor Vojtěch Černý (Agora CE))

Nejprve jsme okomentovali shrnutí hlavních trendů, které „vypadly“ z kavárny a účastníci je okomentovali. Následně jsme si dané trendy (či možná lépe „headliny“) přiřadili k jednotlivým cílům. Zápis tedy vede k jednotlivým cílům.

Vzhledem k danému tématu a k tomu, že bude pro každou oblast formulováno jen omezené množství cílů, by účastníci propojili cíle 3 a 4 ve zhruba následující formulaci (čas na precizaci nebyl):

Obnovovat, udržovat a chránit ekosystémové funkce krajiny se zvláštním důrazem na zlepšení vodního režimu v krajině a zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu...

- Tato formulace by zároveň mohla zahrnout také cíl 6. Ekosystémové funkce krajiny tak zahrnou jak vodní režim v krajině, tak ochranu půd.

Do cíle 1. by se zároveň mělo promítnout to, že veřejným zájmem č. 1 není pouze krajina, ale také voda jako strategická surovina pro stát

4. Zlepšit vodní režim v krajině a zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu.

Prostřednictvím:

- krajinné plánování nutno řešit komplexním mezirezortním přístupem
- obnovovat přírodní funkční složky krajiny (důsledkem je zlepšení retence vody v krajině v mokřadech, nivách atp.). Tzn. klást důraz na přírodě blízká opatření malého rozsahu ve velkém množství míst (např. podporou ÚSES s vlivem na vodní režim).
- Vyhnout se mechanickému a technokratickému naplňování daného cíle (tj. budování rozsáhlých technických opatření jako nástroje proti povodním a suchu) a to zejména v přírodě blízkých oblastech.

5. Zajistit zlepšování kvality povrchových i podzemních vod.

Prostřednictvím:

- využití srážkových a znovuvyužití odpadních vod (např. prostřednictvím odstraňování současných administrativních bariér pro využívání srážkové vody)
- sledovat a zohledňovat dopad aktivit realizovaných v krajině za pomoci dotací (např. zemědělské dotace), zde souvislost tak s cílem 4.
- sledování kvality vody (možnost rozvoje analytických metod)
- Recyklace vod ve městech a velkých zpevněných plochách (průmysl)

Souvislost s:

- zájmem investorů o půdu (negativní dopady), a „návratu k půdě“ (pozitivní vliv na krajinu)

Téma: Klimatické změny

Facilitátor: Martin Nawrath (Agora CE)

1. Shrnutí tématu

Téma je pochopitelně vnímáno jako velmi komplexní. Obecně v ČR a částečně i mezi účastníky stále není ani konsensus v tom, zda je pro klimatické změny klíčový příspěvek lidské činnosti. Shoda nebyla ani v tom, v jaké míře soustředit úsilí a investice na opatření mitigačního respektive adaptačního charakteru. V analytické části se tak pozornost soustředila na hospodaření s vodou, jako klíčovým faktorem země závislé na srážkách a na hospodaření v krajině, které bylo účastníky chápáno jako téma, na které je potřeba soustředit pozornost bez ohledu globální charakter tématu.

Další intenzivně diskutovaná témata byly výkyvy počasí a růst intenzity využívání obnovitelných zdrojů energie. Rozporuplný byl pohled na zalesňování (jestli je či není dostatečné). Bylo konstatováno, že přírodní podmínky se uniformují a měla by se řešit druhová skladba plodin (např. všude se sází smrky, které přitom neudrží tolik vody v půdě co listnaté stromy). Jako velmi kritický byl konstatován stav vodního hospodářství v obcích, respektive jeho podfinancování. Opakovaně byl uváděn příklad nevhodného a nepromyšleného rozhodnutí o využívání bionafty.

V ČR chybí vyhodnocení ekosystémových služeb do standartní aplikovatelné podoby.

2. Worldcafe

Otázka pro worldcafe:

1. Jaké očekáváte nejvýznamnější trendy změn klimatu v ČR?

Popis průběhu:

Jak bylo naznačeno, skupiny se věnovaly jak mitigačním, tak adaptačním opatřením, mírně převyšovala diskuze v oblasti mitigací, zejména s ohledem na závazky ČR v oblasti snižování CO₂. Pařížská deklarace a závazky pro ČR byly popsány jako mírné, málo zodpovědné a ambiciózní. Zejména s ohledem na to, že naše země má ve srovnání s ostatními zeměmi velmi vysoké emise a současně je součástí vyspělých ekonomik.

V oblasti adaptací bylo nejvíce diskutováno téma distribuce srážek, které je v souvislosti se suchy a povodněmi pro ČR zásadním tématem klimatických změn.

U jedné skupiny byla diskutována povaha podkladových materiálů, jejich srozumitelnost a míra obecnosti.

Témata (clustry):

A) Mitigace

1. Přetrvává politická diskuze o prolomení, respektive limitů. To je problém. Uhlí je třeba zakonzervovat jako případnou rezervu pro příští generace
2. Stále roste podíl emisí dopravy, zejména letecké
3. Národní závazky vyplývající z mezinárodních smluv jsou málo konkretizovány a adresně požadovány na lokální úrovni – města, občané
4. V oblasti emisí skleníkových plynů je podceňováno téma emisí metanu u hospodářských zvířat

B) Adaptace

1. V ČR je klíčové téma distribuce srážek, respektive střídání sucha a povodní. Sucha ohrožují již dnes jižní Moravu, povodně řadu obcí a měst.
2. Růst teplot má zásadní vliv na ekosystémy, v ČR jsou kriticky ohroženy zejména monokultury jehličnatých lesů
3. U adaptací je potřeba soustředit se na systémová opatření, neřešit řadu detailů
4. Dobrým rámcem pro adaptace je národní strategie a akční plán, ale je o nich zatím malé povědomí a v jejím naplnění je brzdou resortismus (MŽP x MZe x MMR)
5. Kromě přímých dopadů změn klimatu je třeba počítat s vedlejšími vlivy, největší riziko pro Evropu je migrace.
6. V ČR je zatím málo známa Strategie zelené infrastruktury 2015, přijatá ČKA pro adaptace měst
7. Jako jedno z klíčových témat byla identifikována půda a nakládání s krajinou jako nástroj, který má ČR v rukou. Konstatovány byly v této souvislosti tyto problémy:
- nevhodná struktura pěstovaných plodin a osevních postupů

- nedostatečné nástroje pro krajinné plánování
 - nedostatečně silná legislativa pro zamezení prodeje a zastavování půdy
 - přílišná orientace na ziskovost (velké akciové společnosti)
 - nevhodné dotace
 - velké plochy
 - eroze půdy
8. Chybí vize pro krajinu – jaký je její ekosystémový potenciál a jak ji chceme používat a měřit její přínos. Péče o krajinu je klíčová i z hlediska zadržování srážkových vod a využívání vodních toků
9. V tématu nakládání s vodou byly zmíněny zejména tato témata:
- Špatné hospodaření se srážkovou vodou
 - Plýtvání pitnou vodou pro užitkové účely
10. U adaptací je třeba se zaměřit na kritickou infrastrukturu – zásobování vodou a potravinami
11. V oblasti rybníkářství je rizikem zejména celkové snížení produkce a ztráta přirozených lokalit a rybníků

3. Pracovní skupina

Výběr cílů:

Nejvíce bodů (8) a nejvíce diskutovaný byl cíl č.8 – **Ukončit využívání uhlí u malospotřebitelů a zahájit útlum těžby uhlí na nezbytně nutnou míru.**

S ním byl společně diskutován cíl č.7 (3 body), tj. **Snižit emise skleníkových plynů.**

Další pozornost vyvolaly cíle č. 3 a 4 (oba po dvou bodech).

Diskuze:

Následná diskuze vyvolala návrh na přetvoření cílů v této podobě:

Ad1. U slova *zakotvit* není zřejmé kam. Je myšlena legislativa, koncepce, dotační programy?

Ad2. Slovo *zachovat* nahradit slovem *posílit*. Cíli by slušela větší konkrétnost

Ad3 Obnovovat ekosystémové funkce krajiny chápala skupina jako samostatný obecnější cíl a navrhuje k němu tyto podcíle:

3A – Zlepšit vodní režim v krajině a zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu (předchází cíl č. 4)

3B) – Zajistit zvyšování kvality povrchových i podzemních vod (předchází cíl č.5)

3D) – Zvýšit zadržování vody v krajině

3E) – Zvýšit ukládání uhlíku v půdě

Ad 7 a 8 Skupina chápe cíl č. 7 jako obecnější a navrhuje ho jako obecný s těmito podcíly:

7A) Ukončit energetické využití uhlí a konkretizovat postup útlumu spalování uhlí na nezbytně nutnou míru

7B) Snižovat spotřebu fosilních paliv u dopravy

7C) Limitovat spotřebu minerálních dusíkatých hnojiv

7D) Podporovat využívání obnovitelných zdrojů energie

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Úřad vlády České republiky

7E) Zvyšovat efektivitu využívání energie

Ad 9 Zaměnit slovo *rezistenci* za slůvko *adaptaci*

Návrh cíle č.10: Zvyšovat povědomí o klimatických změnách